

Dat alles moet in „Sweelincks Psalmen” gezien worden. In geen geval dat wat de heer v. d. S. M. meent, n.l. verboden Protestantse kerkmuziek, vrijwillig door den auteur de wereld ingestuurd, maar: Gereformeerde huiskunst, hem afgedwongen door hervormden van positief Calvinistische confessie!

J. Z.

UIT DE HISTORIE

De Van Brouckhoven-studiebeurzen te Leiden.

In het archief der van Brouckhoven-beurzen vond ik, onder meer, het volgende:

26 Januari 1829. Burgemeester en Wethouders der stad Leyden, benevens de twee oudste Professoren in de godgeleerdheid, gezamentlyke Collecteurs der beurzen van Brouckhoven, hebben... in het genot der tweede... beurs... als volkomen kennis hebbende van zijne bekwaamheden en vorderingen, GEORGE FRANS MEERBURG, zoon van Adrianus Meerburg en Francina Petronella Maria van Heyningen, oud 22 jaren... geboren binnen deze stad, eenparig begiftigd... ten einde... met het beneficie dezer collatie tot f130... gerekend wordende te zijn ingegaan met 1 Januari dezes jaars, zijne studien te beter te bevorderen. En zijn gemelde heeren Professoren verzocht, dat de voornoemde jongeling van tijd tot tijd, bij attestaten van de Professoren onder welke hij studeert, bewijs overlevert van goed gedrag en vorderingen in de studien.

Op 5 Maart 1829 heeft de hiervoor genoemde jongeling George Frans Meerburg, in handen van Burgemeester en Wethouders, benevens de Professoren van Voorst en Clarisse eed gedaan.

Deze acte is ondertekend door alle Collateurs, te weten: de burgemeester, de wethouders en de twee professoren. Voorts door den Stadssecretaris en den gebeneficiëerde.

De geschiedenis der van Brouckhoven-beurzen, die zeer weinig bekendheid blijkt te hebben, is — in het kort — als volgt:

16 Juni 1642 overleed te Leiden de aldaar geboren Mr Jacob van Brouckhoven, oud ruim 65 jaar; in zijn leven geruimen tijd rentmeester van Rijnland, achttmaal burgemeester van Leiden, driemaal lid van den Raad van Noord-Holland en West-Friesland en driemaal lid van de Staten der Vereenigde Nederlanden.

Professor Blok zegt van hem (zie Gesch. eener Holl. stad, dl. 3, bl. 119): „burgemeester Jacob van Brouckhoven mag beschouwd worden als het hoofd der politieke contra-remonstrantsche drijvers te Leiden”.

Deze burgemeester van Leiden stichtte bij zijn leven — bij testament van 12 April 1631 — twee beurzen, elk ad f80 per jaar, voor Gereformeerde studenten in de theologie, aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Het kapitaal der stichting bedroeg aanvankelijk f6000. Doordat niet de geheele jaarlijksche rente werd uitgekeerd, vermeerderde langzamerhand het kapitaal der stichting, zoodat dit thans bedraagt f30.200.— 2½ pct. Inschrijving Nederl. werkelijke schuld, uit de rente waarvan nu elk jaar worden verleend en uitgekeerd vijf beurzen, elk groot 150 gulden.

Beheerders dezer stichting en Collatoren der beurzen waren vóór 1795 de vier burgemeesters van Leiden en de oudste twee professoren in de godgeleerdheid aan de Leidsche Universiteit.

Thans fungeren als zoodanig — in de plaats der vier burgemeesters — de burgemeester en de vier wethouders. Bestond tot 1795 het College van Collatoren uit zes leden, nu telt dit College dus zeven leden.

Enkele bepalingen in de stichtings-acte verdienen bijzondere aandacht.

De stichter bepaalde dat voor begiftiging met eene beurs in aanmerking zouden komen Gereformeerde studenten in de theologie in de volgende orde: 1. bloedverwanten; 2. ingeborenen van Leiden; 3. ingeborenen van Holland; 4. ingeborenen van de geunifceerde provinciën.

Voorts lezen we in die stichtings-acte:

„En opdat de goede meening, die ik in dezen heb, nagekomen, en de penningen, die bij mij tenzelfen einde gedestineert zijn, wel besteed en geëmployeert zouden mogen worden, zullen diegenen, die dezelve beurs genieten willen, in handen... van Collatoren... beloven en zweeren: „De Gereformeerde religie, zoo die nu openbaar gepredikt en geleerd wordt, in conformité van de canones van het Nationaal Synode te Dordrecht gehouden, aan te hangen, en in tijden en wijlen (daartoe geroepen zijnde) te prediken en te leeren, en zich voorts gedragen in alle vroomheid, geschiktheid en godzaligheid, als jonge studenten der theologie toestaat en betaamt. Onder conditie dat zij... telken jare gehouden zullen zijn getuigenis

van hunne geschiktheid... van een professor te vorderen en den Collateurs vertoonen, om alzoo in het gebruik hunner beurzen geconlineerd te mogen worden...”

„En als het gebeurde (tweelk God Almachtig genadelijk verhoede) dat de voorsz. Gereformeerde religie door overval onzer vijanden, of door invoering van valsche en daartegen strijdende leerlingen, kwam te vervallen of uit het Land verdreven te worden, zoo is mijn ernstige wil en begeeren (den burgemeesters van Leiden indertijd, bij dezen, voor zooveel het zelve daartoe zal mogen helpen, op hare consciëntie conjurerende) dat de voorsz. penningen aan het weeshuis en stads-gasthuizen van Leiden zullen worden geëmployeert.”

Uit een en ander blijkt wel de duidelijk uitgesproken wil van den stichter dat alleen aan — in leerstellige zin — „GEREFORMEERDE” theologische studenten deze beurzen zullen worden toegewezen.

Thans zijn de twee oudste professoren in de godgeleerdheid de hoogleraren Dr B. D. Eerdmans en Dr W. B. Kristensen. Als een college van zeven Collatoren, dat bestaat uit mannen van zoo uiteen loopende godsdienstige richting als het tegenwoordige college, aan eene Universiteit, die vermoedelijk tegenwoordig geregeld niet al te veel Gereformeerde theologische studenten telt, in de uitvoering van die opdracht geregeld slaagt, dan komt daarvoor zeker aan dat college de dank toe van allen, die de Gereformeerde leer als de meest zuivere eeren.

In de Staatsbladen nr 48 van 1818 en nr 49 van 1823 zijn bepalingen vervat omtrent het toezicht van Staatswege op het beheer en de administratie der goederen toebehoorende aan de stichtingen der beurzen.

Volgens die staatsbladen is dat toezicht opgedragen aan Gedeputeerde Staten der Provincie en aan den Minister van Onderwijs.

In het Stbl. nr 49 van 1823 wordt o.a. in art. 22 voorgeschreven:

„Zoodra eene beurs zal openvallen, zullen de begevers dit bekend maken door aankondigingen in een der voornaamste dagbladen van de provinciën waar de belanghebbenden verondersteld moeten worden te wonen.”

Ik heb van zulk eene publicatie, betreffende de Brouckhoven-beurzen, nooit iets bespeurd.

Het jaarboek der Rijks-Universiteit te Leiden bevat o.a. een rubriek „particuliere studiebeurzen voor studenten in de godgeleerdheid”; het trok mijn aandacht dat de Brouckhoven-beurzen in dat jaarboek niet worden vermeld.

Ik begon dit artikel met de mededeeling der toekenning eener beurs aan G. F. Meerburg. Ik besluit het met de mededeeling dat 23 September 1852 de Leidsche predikant J. F. Kuyper een Brouckhoven-beurs aanvraag voor zijn zoon Abraham, leerling der vierde klasse van het stedelijk gymnasium. Aan den lateren stichter der V. U. werd geen beurs verleend.

Leiden.

J. DE LANGE.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Uit een paar verslagen.

Daarmee bedoel ik allereerst het 45e Jaarverslag van den Schoolraad voor de scholen met den Bijbel. Dat wordt een heel boekwerk, vooral doordat er de talrijke uitspraken van de Commissie van Beroep in zijn opgenomen. Aandacht verdient, dat de Commissie niet overgaat tot de vernietiging van een gegeven ontslag, tenzij ze gegronde redenen heeft om aan te nemen, dat het Schoolbestuur zich bij het bepalen van zijn keuze door onbehoorlijke of kennelijk onredelijke overwegingen heeft laten leiden. Mij dunkt, dit is juist, wat we moeten hebben. De schoolbesturen moeten vrij blijven in het aanwijzen van den onderwijzer, die eventueel het eerst voor ontslag in aanmerking dient te komen, gezien het belang van de school en de Commissie waakt, dat de Besturen van deze betamelijke vrijheid geen misbruik maken. Van de 380 gevallen werd er slechts een 5-tal vernietigd.

Verder is dit verslag belangrijk door wat het geeft over het behandelde op de Jaarvergadering te Utrecht: de rede van den Voorzitter Ds Barbas, de inleiding van den spreker H. W. Tilanus over: Huidige lager-onderwijs-vragen. En de discussie daarover.

Tevens wordt gememoreerd, dat een 170 onderwijzers en onderwijzeressen het Diploma van den Schoolraad haalden. Ik acht dat een ding van belang. Nog meer dan tot dusver moeten de Schoolbesturen den eisch stellen, dat bij benoeming van een hoofd der school, dit Diploma in het bezit van de sollicitanten moet zijn.

Als ik nu nog meedeel, dat 1690 scholen bij den Schoolraad zijn aangesloten en dat het Bureau een betrouwbaar adres is voor allerlei adviezen in zake onderwijsaangelegenheden, dan begrijpen we, dat de Schoolraad een zeer belangrijke plaats inneemt in onze onderwijs-organisatie.

In de tweede plaats bedoel ik het Regeerings-verslag over het onderwijs in 1934. Merkwaardig is, zoo tevreden als het Schooltoezicht is over de werking van de spelling-Marchant. De lagere school heeft zich bijzonder gemakkelijk op deze vereenvoudiging ingesteld.

Op het eind van 1934 waren in ons land 2807 openbare en 4445 bijzondere scholen met onderscheidenlijk 390.403 en 758.403 leerlingen. 't Is duidelijk, dat de bijzondere school blijft groeien ten koste van de openbare school.

Ook bij de leerlingen van de lagere scholen kon de invloed van de crisis worden geconstateerd in gebrek aan kleding en schoeisel, ondervoeding, gebrek aan werkklust en vermogen om zich te concentreren. Toch kon niet worden geconstateerd, dat het onderwijs was achteruitgegaan. Vaak kon met lof worden gesproken van de toewijding van de onderwijzers, die met opgewektheid en ijver hun werk verrichtten. Ook kon het op peil blijven van het onderwijs in verband worden gebracht met de aanwezigheid van de kweekelingen met akte. Het is zeer goed, zulke dingen eens officieel geconstateerd te zijn, vooral nu de regering aan den nood van die jongelui toch eenige aandacht zal moeten geven. Goed zoo: zij hebben medegewerkt om ons onderwijs op peil te houden.

Dat het onderwijs op peil bleef, wordt mede in verband gebracht met den leeftijd van toelating tot de Lagere school. De kinderen zijn nu wat ouder, als ze op school komen, kunnen beter meekomen, tengevolge waarvan het aantal, dat na een jaar niet naar de tweede klas kan, kleiner wordt.

Er zijn nu reeds 304 gemeenten in ons land, waar geen openbare school meer is.

Gr.

G. MEIMA.

Correspondentie van de Redactie.

T. te S. U schrijft mij het volgende:

„In een pas verschenen werk van Dr G. Oorthuys, getiteld: „Kruispunten op den weg der Kerk”, las ik op pag. 141 dezen merkwaardigen zin: „In menige leeg Kerk in N.-Holland is er geen Kerk Gods meer, om de vrijzinnige vroomheid, die erin gepredikt wordt. Maar toch is Gods Kerk er nog, om Christus, Die wacht”. (Spatieëring van Dr Oorthuys.)

Met den besten wil kan ik dien zin niet verstaan. Hier wordt toch m.i. feitelijk gezegd, dat Gods Kerk er niet is en tegelijk, dat zij er wel is.

Voor mij is dat een ongerijmdheid en het valt mij moeilijk den gedachten gang van den Schr. te volgen.

Indien ik lid was van de Ned. Herv. Kerk en door mijn beroep op zulk een plaats in N.-Holland moest wonen, waar de Kerk geheel vrijzinnig was, dan zou ik volgens den gedachten gang van Dr O. in een hoogst moeilijke positie komen. Er is geen Kerk Gods meer, om de vrijzinnige vroomheid, die erin gepredikt wordt. Dus mag ik me bij die Kerk niet aansluiten.

Maar toch is er Gods Kerk nog, om Christus, Die wacht. Als dat zoo is, moet ik toch weer aansluiting bij haar zoeken. Hoe moet ik dat rijmen?

Ik vind hier een inconsequentie, die mij inderdaad raadselachtig voorkomt bij een theoloog als Dr Oorthuys, die op dezelfde pagina van het door mij geciteerde boek zegt: „Men beproeve nimmer groepen zonder Christus bij de Kerk te houden en hun een wettige plaats in de Kerk te bereiden. Want zonder Hem is het onmogelijk Kerk te zijn.”

Tot zoover Uw brief. Ik ben het met U eens, dat de uitspraak van Dr O. raadselachtig is. De kerk is er en is er toch niet? Hier is weer de fout, gesignaleerd in mijn „Ons aller Moeder”, dat men in zijn denken uitgaat van de gegevenheid van een bepaald instituut, en dan net doet alsof „het institueeren” niet meer de dagelijksche voortgaande roeping is der geloovigen. In de lijn van deze valsche redeneering geeft men dan aan dat bepaalde instituut, waarop men zijn zinnen eenmaal gezet heeft, het „recht”, Christus al of niet te laten wachten. Of, beter gezegd, men dicht Hem de intentie toe, speciaal op dat instituut te blijven wachten, zolang het niet Hem, doch die „kerk” heeft. In de lijn van de betere beschouwing evenwel ligt de erkenning, dat daar waar men gehoorzaamheid toont, de kerk realiter vergaderd wordt. De Zoon Gods vergadert (onvoltooid tegenwoordige tijd) elken dag (Zondag 21). De wijze van dit vergaderen kan ik alleen kennen uit Zijn eigen Woord. Uit dat Woord weet ik, dat Zijn werk-van-vergaderen dus blijken moet uit zijn vruchten. En die vruchten zijn, dat de onwilligen gewillig worden gemaakt, en zij, die Hem maar laten wachten, metterdaad gaan zien, dat Hij voor zich geen pauze kent in Zijn werken, en dus ook niet hun een moratorium geeft voor het húnne. Natuurlijk is ook hun optreden zelf weer alleen aangewezen op zijn uitdrukkelijk bevel — vandaar de bindende kracht van alle goede regelen van kerkrecht — maar tot geen enkelen goeden kerkrechtregel behoort het brutale „Christus laten wachten”. Heden, zoo gij Zijn stem hoort, verhardt Uw harten niet. Het is droevig, dat men dit woord wel preekt voor „de ziel”, maar niet voor den mensch en de menschen in al hun private en communale doen en laten. Deed men dat laatste, dan zou het kerk-vraag-

stuk direct in van preekers

D. te E. Uw ken — christe overheid tot hoogere over niet in het al er van af, of deelen, of de het dilemma dan wel de r futie, ja dan i overheid haar lijke vragen k stellen en bea

Uw tweede, de overheid, eisch Gods hoe in zulk moeten. Antw op eigen t versitaire, et streng aan elj het onderwijs streng aan C verder komt. en doe geen schoolberoep ook in getrou van a a n h o heidsinstantie

Uw derde „Gaaf”, zoo gemeene gra genade? Ant hier niet. E zonder zonde. gen moet, i „menschheid was er trouw Gods na de mensche heid) tot ke Christus 3). D gekende” het stand uit, den F menschheid”, de grenzen v in de vóór straks Christ dan zal dus de „vóórgeke „kerk” heet schappij hee den achtergr het verbond mers, en voo boek: „Wat

1) Het is m. church, etc. te ik heb daarva der kerk, als

PE

Verleden * een preek va te Bloemenda mee te deele onbekend wa letterlijk in b Maasdijsk te

Niet mis anderen g eenige jara Kerken. G om die de deren en geesten on uiteen, m. n mag niet t die dagen, pieels aan (bij 't licht met een f den gezag. God. En c afzetting, alleen, om situatie da verleden, maas vijand bem Mijn brie

Hoe ik of wendde digen, dat trokken”.

Ik ben h verleden tij respondent Veeleer K. S.) als daal) fel